כפר עולמי · יחידה 3: אי־שוויון מרחבי · חוברת קטנה

פערים במרחב

מהדורה למורה · תשובות לשלוש הרמות: בסיסי · ז׳ רגיל · מתקדם

התשובות מופיעות ראשונות. אחריהן: מהלך שיעור מוצע, הצעות לבידול, משחקים לשיעור ופרטים לוודא.

תשובות – רמה בסיסית

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. פער במרחב	ה
2. אי שוויון	א
3. רמת חיים	ב
4. סל מזון	ג
5. תבחין	ד

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. מפעל שבבים נקי וממוחשב	תעשייה מתקדמת
2. רוכל שמוכר מטענים בסמטה	כלכלת בזאר
3. מפעל תפירה צפוף בלי אוורור	סדנת יזע

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מה זה פער?	א. הבדל גדול בין מקומות או אנשים	פער הוא הבדל גדול בתנאי החיים.
2. מה מלמד אותנו כמה כסף משפחה מוציאה על אוכל?	ב. על רמת החיים שלה	משפחה ענייה מוציאה חלק גדול מהכסף על מזון.
3. איך נראית תחבורה במקום עני מאוד?	ג. שביל עפר ונסיעה ארוכה	במקומות עניים יש פחות דרכים ותחבורה.
4. מה זו סדנת יזע?	ד. מקום עבודה קשה עם שכר נמוך	עובדים שם שעות ארוכות בתנאים קשים.
5. למה גאוגרפים משווים בין מקומות?	א. כדי להבין פערים ולחשוב איך לצמצם אותם	ההשוואה עוזרת להבין ולמצוא פתרונות.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. בכל המשפחות בעולם השולחן מלא באותה מידה.	לא נכון	יש משפחות עם הרבה מזון, ויש עם מעט מאוד.
2. גם בתוך עיר אחת יכולים להיות פערים בין שכונות.	נכון	נכון – בשכונה אחת יש רכבת, ובאחרת מחכים זמן רב לאוטובוס.
3. בסדנת יזע השכר גבוה מאוד.	לא נכון	בסדנת יזע השכר נמוך והתנאים קשים.
4. שוק עם דוכנים יכול להיות קרוב מאוד לקניון יוקרתי.	נכון	נכון – המרחק קצר, אבל הפער גדול.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. כתבו הבדל אחד שאתם מכירים בין שני מקומות (שכונה, יישוב או עיר).	בשכונה שלי יש פארק גדול, אבל בשכונה של דודה שלי אין גינה בכלל.
2. מה לדעתכם אפשר לעשות כדי שלכולם יהיה אוטובוס קרוב?	

	אפשר להוסיף קווי אוטובוס לשכונות רחוקות ולבנות תחנות מוצלות.

כרטיס יציאה: פער שלמדתי עליו היום: ... · מילה חדשה: ... · שאלה שיש לי על פערים: ... — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמת ז׳ רגילה

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. פער במרחב	א
2. אי שוויון	ו
3. רמת חיים	ב
4. סל מזון	ה
5. תבחין	ג
6. סדנת יזע	ד

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. מפעל שבבים נקי וממוחשב	תעשייה מתקדמת
2. רוכל שמוכר מטענים בסמטה	כלכלת בזאר
3. מפעל תפירה צפוף בלי אוורור	סדנת יזע
4. השוואה לפי זמן הנסיעה לבית החולים	תבחין

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מה מלמד החלק מההכנסה שמשפחה מוציאה על מזון?	ב. את רמת החיים שלה – ככל שהחלק גדול יותר, ההכנסה נמוכה יותר	משפחה עם הכנסה נמוכה מוציאה חלק גדול על צרכים בסיסיים.
2. מהו תבחין?	א. קריטריון קבוע שלפיו משווים בין מקומות	תבחינים קבועים מאפשרים השוואה הוגנת.
3. מה מאפיין כלכלת בזאר?	ג. מסחר קטן ולא רשמי בלי ביטוח ופנסיה	זה מסחר של דוכנים ורוכלים שאינו מוסדר.
4. מה מפתיע בקשר בין סדנת יזע לתעשייה מתקדמת?	ד. לפעמים הן מייצרות חלקים של אותו מוצר במדינות שונות	שרשרת הייצור הגלובלית מחברת ביניהן.
5. איזו שאלה של גאוגרף עוסקת בגורם לפער?	ב. למה נוצר הפער?	השאלה ״למה״ מחפשת סיבות.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. פערים קיימים רק בין מדינות, לא בתוך עיר אחת.	לא נכון	פערים קיימים גם בין שכונות באותה עיר.
2. בסדנת יזע עובדים לעיתים גם צעירים מאוד.	נכון	נכון – וזו אחת הבעיות הקשות שבהן.
3. בכלכלת בזאר יש לעובדים פנסיה וביטוח בריאות.	לא נכון	בכלכלת בזאר בדרך כלל אין ביטוח ואין פנסיה.
4. השוואה לפי תבחינים קבועים עוזרת להבין פערים.	נכון	נכון – כך משווים בצורה הוגנת ושיטתית.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. בחרו שני תבחינים והשוו בעזרתם בין שתי שכונות שאתם מכירים.	תבחין 1– תחבורה: בשכונה א׳ יש תחנת רכבת ושלושה קווי אוטובוס, ובשכונה ב׳ קו אחד. תבחין 2– שטחים ירוקים: בא׳ פארק גדול, ובב׳ גינה קטנה. מסקנה: בשכונה ב׳ השירותים מעטים יותר.

2. מה לדעתכם ההשלכות של זמן נסיעה ארוך לבית חולים על תושבי כפר?	במקרה חירום הטיפול מתעכב, מבוגרים וחולים מתקשים להגיע לבדיקות, ויש משפחות שעוברות לעיר כדי להיות קרובות לשירותים.
3. כתבו מה עשוי להרגיש מוכר בבזאר כשנפתח לידו מרכז קניות, ומה עשויה להרגיש קונה מהשכונה.	המוכר חושש שהקונים יעברו לקניון ושיאבד את פרנסתו. הקונה שמחה על מקום ממוזג ומגוון, אבל אולי מעדיפה את המחירים הזולים והקרבה לשכנים בשוק.

כרטיס יציאה: שלושה תחומים שבהם רואים פערים: … · תבחין שהייתי בוחר להשוואה: … · שאלה של גאוגרף על פער שראיתי: … — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמה מתקדמת

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. פער במרחב	א
2. אי שוויון	ב
3. רמת חיים	ד
4. סל מזון	ג
5. תבחין	ו
6. סדנת יזע	ז
7. כלכלת בזאר	ח
8. תעשייה מתקדמת	ה

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. מפעל שבבים נקי וממוחשב	תעשייה מתקדמת
2. רוכל שמוכר מטענים בסמטה	כלכלת בזאר
3. מפעל תפירה צפוף בלי אוורור	סדנת יזע
4. השוואה לפי זמן הנסיעה לבית החולים	תבחין

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מדוע חלק גבוה של מזון בהוצאות משק הבית מעיד על עוני?	ב. כי נשאר מעט כסף לחינוך, לבריאות ולחיסכון	ההכנסה כולה כמעט ״נבלעת״ בצורך הבסיסי.
2. מהי ״כלכלה כפולה״ במקרה המבחן?	ב. מגזר רשמי ומוסדר לצד כלכלה לא רשמית באותו מרחב	הקניון והבזאר מייצגים שני עולמות כלכליים.
3. מה מבין אלה הוא כלל נכון בהשוואה בין מקומות?	ד. להגדיר מטרה ולהשתמש בתבחינים קבועים ובנתונים מאותה שנה	כך ההשוואה הוגנת ומשמעותית.
4. מה מבטאת השאלה ״אילו פערים ראוי לצמצם?״	א. שאלה נורמטיבית, של ערכים ושיקול דעת	היא עוסקת במה שראוי, לא רק במה שקיים.
5. כיצד שרשרת הייצור הגלובלית קשורה לפערים?	ג. היא מחברת סדנת יזע ותעשייה מתקדמת, אך הרווח מתחלק לא שווה	הערך המוסף מתרכז בשלבי הידע והשיווק.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. פער בנגישות לתחבורה יכול להתקיים בין שכונות באותה מטרופולין.	נכון	נכון – זה פער פנים-עירוני.

2. במדינות עשירות משפחה מוציאה בממוצע כמחצית מהכנסתה על מזון.	לא נכון	במדינות עשירות החלק קטן בהרבה; במדינות עניות הוא מתקרב למחצית.
3. כלכלת בזאר מספקת לעובדים ביטחון סוציאלי מלא.	לא נכון	בכלכלה לא רשמית אין בדרך כלל ביטוח, פנסיה או הגנה.
4. תבחינים קבועים מאפשרים השוואה שיטתית בין מקומות.	נכון	נכון – הם קנה המידה המשותף להשוואה.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. בנו שרשרת סיבה ותוצאה: מזמן נסיעה ארוך לבית חולים ועד פער ברמת החיים בין כפר לעיר.	נגישות נמוכה ← טיפול רפואי מאוחר ומחלות לא מטופלות ← ימי עבודה אבודים והכנסה נמוכה ← צעירים עוברים לעיר ← הכפר מאבד אוכלוסייה ושירותים ← הפער מעמיק.
2. נתחו את מקרה שני השווקים מנקודות המבט של מוכרת בשוק, של בעל חנות בקניון ושל ראש העירייה.	המוכרת: פרנסה רעועה וחשש מאובדן לקוחות, אך גם קהילה וחופש. בעל החנות: הכנסה גבוהה ומשכורות מסודרות, אך תלות בקונים אמידים. ראש העירייה: רוצה הכנסות ממסים ומודרניזציה, אך גם לשמור על השוק כמקור פרנסה ותיירות ואולי להסדיר אותו.
3. ״לכל פער יש הסבר כלכלי בלבד.״ הסכימו או חלקו, ונמקו בעזרת תחום אחד מהטקסט.	אני חולק: פער בתחבורה נובע גם מהחלטות תכנון ומדיניות – היכן לסלול קו רכבת ואיזו שכונה לחבר. כלומר, פערים הם גם תוצאה של בחירות פוליטיות ותכנוניות, לא רק של כסף.
אתגר: ערכו ״סקר פערים״ בין שני יישובים או שתי שכונות בישראל: בחרו ארבעה תבחינים (למשל זמן נסיעה לבית חולים, מספר קווי תחבורה, שטחים ירוקים לנפש, מרחק לבית ספר תיכון), אספו נתונים ממפה וממקורות פתוחים, הציגו בטבלה ובגרף, והציעו שתי מדיניות לצמצום הפער.	טבלה: יישוב א׳ – 15דקות לבית חולים, 8קווים, פארק גדול; יישוב ב׳ – 60דקות, קו אחד, אין פארק. מסקנה: פער בנגישות ובשירותים. מדיניות: .1קו תחבורה ציבורית מהיר ותדיר לעיר הקרובה. .2מרפאה אזורית עם רופאים מומחים בימים קבועים.

כרטיס יציאה: מה מלמד חלק המזון בהוצאות משק הבית? · דוגמה לכלכלה כפולה: … · פער אחד שלדעתי ראוי לצמצם ראשון, ולמה? — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

מהלך שיעור מוצע (45 דקות)

פתיחה (5 דק׳): משחק "איש תלוי" על אחד המושגים באתר, על הלוח הכיתתי.

מושגים וקריאה (15 דק׳): כל תלמיד/ה בחוברת ברמה המתאימה; קוראים בזוגות ומסמנים את המושגים בקטע.

חלקים א׳–ב׳ (12 דק׳): עבודה עצמית, בדיקה בזוגות בעזרת המושגים.

חלק ג׳ או "חידון מהיר" (10 דק׳): שיחה על שאלה פתוחה אחת, או חידון כיתתי בקבוצות על הלוח.

סיום (3 דק׳): כרטיס יציאה ✂.

בידול בכיתה

- בסיסי: משפטים קצרים, מחסן מילים, משפטי פתיחה. אפשר לקרוא בקול ולעבוד בזוג.
- ז׳ רגיל: אותם מושגים, קטע ארוך יותר ושלוש שאלות חשיבה.
- מתקדם: קטע עשיר, השלמה בלי מחסן מילים, אתגר חוקרים.
- כל הרמות עובדות על אותם מושגים – כך אפשר לקיים דיון כיתתי משותף.

משחקים לשיעור באתר

חידון מהיר (גם במצב לוח כיתתי), איש תלוי, טריוויה ב־3 רמות, התאמת מושגים, זיכרון ומרוץ נכון/לא נכון: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

לוודא לפני השיעור

- חלק המזון בהוצאות משק הבית: פחות מחמישית במדינות עשירות, קרוב למחצית במדינות עניות
- מאות מיליוני אנשים בעולם חיים בלי חשמל (כ- 700מיליון)
- כמחצית מהעובדים בעולם ויותר בעבודה לא רשמית (הערכה: כ-60%)
- פחות מעשירית מתושבי העולם בעוני קיצוני (כ-9%)
- מקור המילה ״בזאר״ – פרסית

יצרה: רוית ראש בן ישי